

Vastaus valtuustoaloitteeseen 18/2021: Ekologinen kompensatio -aloite

Yhdyskuntatekniikan lautakunta 26.01.2023 § 17

674/10.00.00/2021

Valmistelija	Kaavoitusarkkitehti Cecilia Aintila etunimi.sukunimi@kirkkonummi.fi , puh. 09 29671 (vaihe)
Päätösehdotus	Yhdyskuntatekniikan johtaja Kauppinen Anna-Kaisa Yhdyskuntatekniikan lautakunta päättää todeta valtuustoaloitteeseen laaditun vastauksen olevan riittävä ja esittää kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle vastauksen valtuustoaloitteeseen 18/2021: Ekologinen kompensatio
Päätös	Yhdyskuntatekniikan lautakunta päätti päätösehdotuksen mukaisesti. vs. kaavoitusarkkitehti Cecilia Aintila poistui kokouksesta 17 § käsittelyn jälkeen klo 21.08.
Tiedoksi	jatkokäsittelyyn kunnanhallitus
Selostus	Valtuustoaloitteessa esitetään, että kunta selvittää mahdollisia malleja ekologiseen kompensatioon sekä valmistelee ja kokeilee ekologista kompensatiota kunnan kaavoituksessa ja rakennushankkeissa. Koska ekologisen kompensatian sisällyttäminen rakennushankkeiden eri vaiheisiin on vasta kehitteillä, tämä vastaus ei käsittele ekologista kompensatiota osana kunnan rakennushankkeita. Kirkkonummen kaavoituksen ja ympäristönsuojelun edustajia oli seuraamassa No Net Loss City -hankkeen loppuseminaaria 4.10.2022, jossa käsiteltiin ekologista kompensatiota osana kuntien maankäytön suunnittelua ja toteutusta. Tämä valtuustoaloitteen vastaus pohjautuu hankkeen julkaisuun: Hohti ym (2022) <i>Kunnat hidastamaan luontokatoa – Suosituksia luontohaittojen välttämiseksi, lieventämiseksi ja kompensoimiseksi kuntien maankäytössä</i> . Julkaisu on ensimmäinen ohje ekologiseen kompensatioon osana kuntien kaavoitusta. Ennen No Net Loss City -hankkeen loppuseminaaria kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut on tuonut esille Uudenmaan ELY-keskukselle ja Uudenmaan liitolle tarpeen saada koulutusta ekologisen kompensatian toimintatapojen soveltamisesta kaavoituksessa. Nykyinen maankäyttö- ja rakennuslaki ei sisällä ekologista kompensatiota koskevia säännöksiä. Kaavanlaadinnassa on otettava huomioon esimerkiksi virkistystarpeet ja luonnonympäristö sekä vältettävä siihen liittyvien erityisten arvojen hävittämistä, mutta laki ei edellytetä aktiivista uusien luonnon toimintojen luomista tai parantamista. Kuntien oma-aloitteinen kompensatioiden käyttäminen kaavoituksessa perustuvat tällä hetkellä vapaaehtoisuuteen. Luontoarvoja edistävät toimenpiteet valtiollisella tasolla voivat kuitenkin tulevaisuudessa määrittää kuntien toimintaa enemmän. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) biodiversiteettisopimuksen 15. osapuolikokouksessa 19.12.22 päätettiin asettaa maailmanlaajuisen 30 prosentin suojelu- ja ennallistamistavoitteen, jotta luontokato pysäytettäisiin vuoteen 2030 mennessä. Myös Sitran

vuodenvaihteessa julkaistussa Megatrendit 2023 raportissa luonnon kantokyvyn mureneminen on nostettu ensimmäiseksi viidestä keskeisestä muutoksesta. Luonnon monimuotoisuuden suojeleminen on syytä ottaa huomioon vuonna 2023 laadittavassa Kirkkonummen kuntastrategiassa.

Ekologinen kompensatio käsitteenä

Ekologisilla kompensatioilla tarkoitetaan menetettyjen luontoarvojen kompensoimista toisilla luontoarvoilla lisäävillä toimenpiteillä toisaalla. Ekologinen kompensatio on keino, johon turvaututaan, jos maankäytöstä johtuva haitta luonnon monimuotoisuudelle ei ole muuten vältettävissä tai lievennettävissä.

Kompensaatiotoimet edellyttävät toiminnallista korvaavuutta, mikä tarkoittaa, että toimien riittävyys ei määrity pinta-alallisesti vaan vaikuttavuuden mukaan. Kompensaatioissa osoitetaan hyvitysalue, jolla hyvitetään toisaalla menetetyt luontoarvot. Luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeiset kriittiset tekijät koskevat kohteiden ekologista korvattavuutta, hyvityksen ajoittumista ja aikaviivettä sekä ekologisen tilan parannustoimien toimivuutta.

Hyvityspankki on joukko potentiaalisia hyvitysalueita, joilla voidaan tehdä hyvitystoimia jo etukäteen. Hyvitystoimet ovat hyvitysalueen luontoarvoja ja alueen ekologista tilaa parantavia toimia, kuten luontoalueen suojelurajaus tai erilaiset ennallistamisen ja kunnostamisen keinot. Hyvitystoimen tuottama luontohyöty voi kertyä viiveellä. Kompensaatiotarpeen aiheuttaja hankkii hyvityspankista varsinaisen hyvitysalueen kaavahankkeen toteutusvaiheessa. Hyvitysalue tulee olla samanlainen kuin hävitettävä alue, jotta lajisto ja luontotyyppien määrä pysyisi samana ja jotta pankista olisi apua mahdollisimman monenlaisissa maankäytön tilanteissa, sen olisi hyvä koostua monipuolisista luontoalueista.

Kompensaatiotoimissa on otettava huomioon lieventämishierarkia. Lieventämishierarkialla tarkoitetaan sitä, että luontohaittaa ensisijaisesti vältetään eli rakennetaan vain tarpeeseen ja tuolloinkin sijoitetaan rakentaminen siten, että se heikentää luontoarvoja mahdollisimman vähän. Toiseksi luontohaittaa lievennetään, eli tehdään rakennettavalla alueella luontohaittaa lieventäviä teknisiä ratkaisuja sekä ennallistetaan luontoa rakennusalueella. Vasta näiden toimien jälkeen, jäljelle jäänyt luontoarvojen heikennys kompensoidaan toisaalla esimerkiksi ennallistamalla ja/tai suojelemalla jokin muu luontoalue.

1. Pyritään aina ensimmäiseksi välttämään luontoarvojen heikentämistä.
2. Jos se ei ole mahdollista, pyritään lieventämään haittoja.
3. Vasta viimeisenä keinona kompensoidaan aiheutettu luontohaitta.

Ekologinen kompensointi osana kaavoitusta

1. Luontotiedon kerääminen koko kunnan alueelta
2. Välttäminen osana yleiskaavoitusta
3. Paikallinen välttäminen ja lieventäminen osana asemakaavoitusta
4. Kompensointi hyvityspankkia hyödyntäen

Kuntien alue- ja maankäyttösuunnittelu ovat keskeisessä osassa luonnon köyhtymisen pysäyttämiseksi, sillä merkittävä osa luontoarvojen pysyvistä katoamisesta muodostuu pienistä palasista kaupunki- ja

kuntatasolla tehdyistä maankäyttöpäätöksistä. Nykyisellään ainoastaan Natura 2000 –alueen suojelusta poikkeaminen on järjestelmällisesti vaatinut luontohaittojen kompensoimista. Uusi luonnonsuojelulaki (HE 76/2022), jonka eduskunta on hyväksynyt 13.12.2022 ja tulee voimaan 1.6.2023 mahdollistaa ja tuo säännöt luontohaittojen vapaaehtoiselle kompensoimiselle. Vapaaehtoisuuteen perustuvia suojeluohjelmia on ennestään olemassa esimerkiksi ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön ohjaama metsänomistajille suunnattu METSO - ohjelma (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2014–2025).

Luontohaitan välttäminen, lieventäminen ja kompensointi vaativat kuntatoimijoilta jonkin verran erityisosaamista, kuten luontoarvojen ja suojelutoimien vaikuttavuuden tuntemusta, sekä ekologisen kompensoinnin käsitteiden ja laskentaperiaatteiden hallintaa. Tämän kaltainen erityisosaamisen tarve ja ymmärtämyksen velvoite kasvaa lähitulevaisuudessa. Luontohaitan välttämistä ja lieventämistä kunnat ovat jo kaavoituksessa tottuneet tekemään. Kaavahankkeissa luontohaittoja lievennetään muun muassa korttelialueiden ja viheralueiden tarkoituksenmukaisilla rajauksilla. Asemakaavoja laadittaessa tutkitaan suunnittelualueen ekologisia yhteyksiä sekä laaditaan tarpeelliset kaavamääräykset koskien säilytettävää, ennallistavaa ja istutettavaa kasvillisuutta. Seudullisella tasolla ekologisen verkoston huomioimisesta on määrätty Uusimaa-kaavassa 2050.

Ekologisen kompensoinnin mallit Kirkkonummen maankäytön suunnittelussa

Kaavahanketta käynnistettäessä tilataan pääsääntöisesti aluetta koskeva luontoselvitys, jonka mukaisesti maankäyttö suunnitellaan säilyttäen ja suojellen merkittävät luontokohteet ja luonnon erityispiirteet mukaan lukien merkityksellisiksi koetut maisemat. Laajojen osayleiskaavahankkeiden johdosta Kirkkonummella on hyvä ja melko ajantasainen tietopohja luontoarvoista. Kunnassa laaditaan luontoselvityksiä myös ympäristönsuojeluyksikön toimesta, luonnontilan seuranta, kunnan omistamien maiden hoitosuunnitelmia sekä suojelualueiden perustamista varten. Luontoselvitysten tuloksena tulleet luontoalueiden arvoluokitukset on kerätty paikkatietoina. Kerätty luontotieto auttaa potentiaalisten hyvitysalueiden etsintää.

Kirkkonummen kannattaisi valmistautua ekologisen kompensoinnin käyttöönottoon kokoamalla tietokanta kunnan omistamien luontoalueiden luontoarvoista potentiaalisten hyvitysalueiden kartoittamiseksi. Kunnan kannattaisi myös kehittää kunnan omistamien luontoalueiden luontoarvoja alueilla, jotka eivät ole ennestään suojeltuja tai joilla ei ole suojeluarvoja, ja jotka kehittämisen myötä sopisivat hyvitysalueiksi. Alueet jätetään kehittymään luonnontilaan tai niillä suoritetaan ennallistamistoimia. Ennallistaminen vaatii resursseja, mutta siihen on saatavissa avustuksia valtiolta.

Ekologinen kompensointi voidaan tehdä toisesta kunnasta kuin mistä hyvitystarve on lähtöisin. Kirkkonummen kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut pitää tärkeänä maakunnan laajuisen hyvityspankin perustamista siten, että pankin toiminnasta vastaisi Uudenmaan liitto tai vaihtoehtoisesti valtakunnallisesti esimerkiksi Suomen ympäristökeskus. Kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut on alustavasti keskustellut seudullisesti ekologisesti kompensoinnista kuntien

maankäytössä Uudenmaan liiton kanssa, tosin liitto on kommentoinut, että maakunnallisesta hyvityspankista ei vielä ole tarkemmin keskusteltu liitossa, mutta kansallisella tasolla on kehitteillä hyvityspankkitoimintaa. Kunnan tavoitteena on myös nostaa asia keskusteluun KUUMA-seudulla.

Kunnan suunnittelijoiden liittyminen luontokunnat-verkoston auttaisi suunnittelijoita pysymään ajan tasalla luonnonsuojeluasioissa. Tulevaisuudessa Kirkkonummen liittyminen Suomen ympäristökeskuksessa (SYKE) valmisteilla olevaan luontoviisaat kunnat -verkoston toisi luonnonsuojeluun tavoitteellisuutta, kun verkoston jäsenkunnilla on selkeät kuntastrategiat tai erilliset luonnon monimuotoisuutta koskevat strategiat, käsittäen kunnanvaltuuston hyväksymät lomo-tavoitteet sekä toimintasuunnitelma.

Suosituksia ekologisen kompensaation käyttöönottamiseksi

Kirkkonummen kunnan vahva pyrkimys on vahvistaa lieventämishierarkian käyttöä osana maankäyttöä. Kasvavassa kunnassa lieventämishierarkia auttaisi luonnon monimuotoisuuden ja virkistysarvojen säilyttämisen yhteensovittamisessa, kun ekologista kompensaatiota ei vielä toteuteta kuntien maankäytössä järjestelmällisesti. Etukäteen voi aloittaa tunnistamaan hyvitysalueita ja rakentamaan hyvityspankkia. Tätä varten Kirkkonummi jatkaa kattavan luontotiedon keräämistä. Tietoa viheralueiden käytöstä ja niiden merkityksistä käyttäjilleen voisi vielä parantaa osallistamalla asukkaita vahvemmin suunnittelussa.

Luontokadon hidastamiseksi kunnassa olisi tehtävä päätöksiä, joilla osoitetaan riittävät resurssit lievennyshierarkian ja ekologisen kompensaation toteuttamiseksi.

Ekologinen kompensaatio tulisi suunnitella ja toteuttaa maakunnallisesti, kaukokatseisesti riittävän laajasti, jotta se on tehokasta ja vaikuttavaa. Ekologista kompensaatioperiaatetta ei ole kunnassa sovellettu, mutta sen käyttöön on syytä valmistautua niin, että sen varsinainen käyttöönoton ohjeistus ja hyvityspankin perustaminen toteutetaan joko seudullisena tai valtakunnallisena hankkeena. Kirkkonummi saattaisi soveltua pilottikunnaksi, mikäli ekologista kompensaatiota on mahdollista edistää tällä tavalla istumaan suomalaiseen maankäytön ja muun rakentamisen suunnittelujärjestelmään. Kunta ei kuitenkaan ole valmis oma-aloitteisesti laatimaan suunnitelmaa, joka koskee esimerkiksi ekologisen kompensaatiomallien käyttöönottoa toiminnassaan, sillä se edellyttäisi riittäviä henkilöresursseja, joita ei tällä hetkellä ole. Sama koskee kompensaatiota valmistelua ja kokeilua niin kaavoituksessa kuin rakennushankkeissa.

Päätöshistoria

Kunnanvaltuusto 31.05.2021 § 53

Vihreä valtuustoryhmä jätti seuraavan aloitteen kunnanvaltuuston kokouksessa 31.5.2021:

” Kirkkonummi tunnetaan luonnostaan ja luonnonläheisyydestään. Kirkkonummi kasvaa ja kehittyä ja monissa kaavoissa ja

rakennushankkeissa ekologisten arvojen täysimääräinen huomioiminen on mahdotonta. Samaan aikaan luonnon monimuotoisuus ja lajien elinympäristöt ovat uhattuina.

Ekologinen kompensatio tarkoittaa sitä, että kaavoituksesta ja rakentamisesta elinympäristölle aiheutettu välttämätön haitta hyvitetään parantamalla elinympäristön tilaa jossain muualla. Ekologista kompensatiota toteutetaan, kun ennaltaehkäisevä ympäristövaikutusten minimointi ei ole riittävää, eikä luontotyyppien tai lajien elinympäristön heikentämistä voida kokonaan välttää.

Kuntastrategiassaan Kirkkonummi tunnustaa luontoarvot ja on asettanut päämääräkseen "Turvaamme luontoarvojen säilymisen ja korostamme luonnonläheisyyttä kunnan kehittämisessä".

Me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Kirkkonummi selvittää mahdollisia malleja ekologiseen kompensatioon, valmistelee ja kokeilee ekologista kompensatiota kunnan kaavoituksessa ja rakennushankkeissa.

Kirkkonummella 31.5.2021

Vihreä valtuustoryhmä"

Aloitteen allekirjoitti Vihreän valtuustoryhmän lisäksi valtuutettu Irja Bergholm ja Linda Basilier

Päätös

Kunnanvaltuusto lähettää aloitteen kunnanhallitukselle valmisteltavaksi.